

1. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2740-III від 20.09.2001.
2. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом» № 249-IV від 28.11.2002.
3. Закон України «Про інформацію» № 2657-XII від 02.10.1992.
4. Рішення Конституційного Суду України у справі щодо офіційного тлумачення статей 3, 23, 31, 47, 48 Закону України «Про інформацію» та статті 12 Закону України «Про прокуратуру» (справа К.Г. Устименка) від 30.10.1997.
5. Кримінальний Кодекс України № 2341-III від 05.04.2001.
6. Кушакова Н. Розвиток інформаційного суспільства та права на інформацію в Україні / Н. Кушакова // Вісник Конституційного Суду України. – 2006. – № 4. – С. 16–22.
7. Стефанчук Р. О. До питання забезпечення цивільно-правової охорони приватного життя фізичної особи: Досвід України та Німеччини / Р. О. Стефанчук // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4. – С. 68–72.

A. Shaydurov

PROBLEMS OF PROTECTION OF INFORMATION CONCERNING ACTIVITIES AND FINANCIAL STATUS OF PHYSICAL PERSONS WHICH MAKES A COMMERCIAL OR BANK SECRET

The article outlines thesis related to the problems of protection of information concerning activities and financial status of physical persons which makes a commercial or bank secret. The author considers it to be sensible to eliminate the contradictions in The Legislation of Ukraine which allow to obtain access to such information in simplified order.

УДК 347.734(477)

Кравченко Н. Г.

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕЗЕРВІВ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Автор започатковує дискусію щодо ймовірного розширення кола правовідносин, які є предметом фінансового права, із залученням тих, що виникають під час створення та використання банківських резервів.

Метою цього дослідження є встановлення ознак публічності в правовідносинах, які виникають під час мобілізації та використання фондів грошових коштів резервної системи банківської сфери.

Неоднорідність суспільних відносин за ринкової економіки спонукає сучасну українську фінансову доктрину до визначення фінансового права як сукупності юридичних норм, які регулюють суспільні відносини в процесі утворення, розподілу та використання не тільки державних грошових фондів, а й інших фондів грошових коштів за наявності публічного інтересу у правовідносинах, що виникають при їх мобілізації.

Фінансово-правові відносини сучасного суспільства, які виникають під час створення та використання фондів грошових коштів публічного характеру – банківських резервів, зумовлюють становлення нового напрямку, який потребує до-

слідження та ймовірного зарахування до кола предмета фінансового права.

Здійснюючи дослідження онтологічно-правових форм та гносеологічних аспектів банківської діяльності, професор Орлюк О. П. зазначає, що межі між окремими галузями права є досить умовними, однак актуальним є поділ галузей права на публічні і приватні: «Публічне право як право організації державного управління вимагає від тих, до кого воно застосовується, свідомо сприяти загальним інтересам. Водночас приватне право дає змогу окремим людям прагнути досягти своїх індивідуальних цілей і спрямоване лише на встановлення таких обмежень індивідуальних дій, внаслідок яких ці дії сприяли б загальним інтересам» [1, 13].

Вважаємо, що потрібно започаткувати дискусію щодо визначення місця правових норм щодо формування та використання банківських резервів у системі права. Важливо виробити сис-

темний підхід до правового регулювання банківських резервів, обґрунтувати потребу об'єднання правових норм банківського резервування в єдиний фінансово-правовий інститут.

На наш погляд, дискусійною з теоретичного погляду може бути права природа відносин, які виникають під час створення банківських резервів як публічних фондів грошових коштів. Задля характеристики правовідносин, які виникають при формуванні банківських резервів, зробимо аналіз цих правовідносин з огляду на них як на публічно-правові відносини, та звернемося до ознак публічно-правових відносин, запропонованих колективом авторів навчального посібника «Основи адміністративного судочинства та адміністративного права» [2, 103], які зараховують до їх кола обов'язкову участь у цих відносинах суб'єкта, який наділений публічно-владними повноваженнями.

Вступаючи у зазначені відносини, Національний банк України виконує свої повноваження, покладені на нього Конституцією України та законами України, щодо забезпечення стабільності національної валюти, а тому і стабільності банківської системи та забезпечення її економічної безпеки. Підпорядкованість одного учасника публічно-правових відносин іншому – суб'єкту владних повноважень також визначає правовідносини як публічно-правові (із застереженням, що не всі публічно-правові відносини мають таку ознаку, зокрема відносини органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування). Як зазначають автори посібника, підпорядкованість завжди відбувається у відносинах, які пов'язані зі здійсненням нагляду і контролю.

Слід нагадати, що функція нагляду та контролю Національного банку України стосовно діяльності банків другого рівня передбачена Законом України «Про Національний банк України» та Законом України «Про банки та банківську діяльність». Імперативність (можливість виникнення та реалізації прав, обов'язків осіб, виконання владних повноважень лише у спосіб та у випадках, передбачених законом), як ще одна ознака публічно-правових відносин проявляється у відносинах щодо банківських резервів такого виду, як обов'язкові, страхові, золотовалютні резерви, адже права та обов'язки Національного банку щодо формування резервів чітко прописані законодавцем. Домінування публічно-правового інтересу в досліджуваних правовідносинах потребує, на нашу думку, ретельнішої уваги.

«Інтерес, що є основою публічно-правових відносин, може бути визначений як прагнення забезпечити блага, які мають загальносуспільну вагу, тобто блага, що є важливими не для однієї

окремої особи, а для значної кількості людей.» [2, 105].

Інтереси держави теоретична думка визначає як різновид публічного інтересу. Можна стверджувати, що в цих правовідносинах державний інтерес наявний у потребі забезпечити економічну безпеку фінансової системи країни, зокрема й у гарантуванні стабільності грошової одиниці країни, яка своєю чергою впливає на стан грошово-кредитної системи країни. Водночас слід погодитися з думкою дослідників, що категорія «інтересу» не завжди має чітко виражений правовий зміст та що у публічно-правових відносинах проявляється як інтерес конкретних суб'єктів, так і завжди видно прояв загальних інтересів щодо стабільності та нормального розвитку суспільних відносин [2, 105]. Економічні відносини трансформуються в фінансові тільки тоді, коли виникає публічний інтерес, що впроваджується в життя владним суб'єктом, який реалізує свою фінансову політику [3, 128].

Підтримуючи це твердження, хотіли б додати, що фінансові відносини сучасного суспільства, врегульовані нормами права, які виникають під час створення та використання фондів грошових коштів публічного характеру, зумовлюють становлення нового напрямку, який потребує дослідження та ймовірного зарахування до кола предмета фінансового права.

Російський дослідник О. Ашмаріна вважає, що до предмета фінансового права мають бути введені відносини, які виникають у царині обліку господарських процесів, зокрема ті з них, які можуть бути виділені за ознакою наявності імператива владного суб'єкта. Однак, враховуючи, що імператив владного суб'єкта наявний і в адміністративних, і в кримінальних правовідносинах тощо, вважаємо, що про розширення предмета фінансового права слід вести мову тільки тоді, коли такий облік здійснюється стосовно процесів, що виникають при створенні централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів задля задоволення публічного інтересу.

Зокрема, на нашу думку, це відбувається стосовно обліку фондів грошових коштів, створення яких проходить за примусом держави під час здійснення діяльності банків та інших фінансових установ.

Необхідно погодитися з твердженням М. Кучерявенка щодо того, що при формуванні публічних фондів коштів необхідно виділити те у явищі, що входить у сферу фінансового права, має публічно-правову природу і пов'язане з рухом публічних правових фондів [4, 33].

Орган державного регулювання банківської діяльності Національний банк України при вста-

новленні резервних вимог виступає як суб'єкт державно-владних повноважень і діє задля досягнення публічних інтересів (держави, суспільства загалом із метою захисту інтересів фізичних і юридичних осіб). Ці правовідносини мають усі ознаки публічно-правових.

Фінансово-правове регулювання має, з одного боку, майновий характер, який визначається тим, що власником майна є держава, існує це майно у специфічній формі – централізованих і децентралізованих грошових фондів; з іншого – владним характером, тим, що реалізація владних повноважень здійснюється власником коштів. Саме єдність владно-правових засад дає змогу відмежувати фінансово-правові відносини, виділити їх єдність і на підставі подібного підходу виокремити однорідні відносини, що і є предметом регулювання [4, 34].

Вважаємо, що слід підтримати думку професора М. Кучерявенка щодо фінансового правового регулювання банківської діяльності. Учений зазначає, що справді банківська діяльність є предметом фінансово-правового регулювання, однак до цього необхідно підходити дуже виважено, оскільки названа діяльність як явище породжує, насамперед, цивільно-правове регулювання цих процесів і, звісно, на думку дослідника, значну частину банківського права становлять цивільно-правові норми. У систему ж фінансового права ввійдуть норми публічного характеру, що регулюють банківську діяльність. Однак з ними, мабуть, не все абсолютно однозначно, оскільки не можна не брати до уваги адміністративно-правовий аспект регулювання статусу Національного банку України в межах адміністративно-правового інституту керування фінансами. Тому, кажучи про склад фінансового права, необхідно виділяти сукупність норм, що охоплюють публічне регулювання відносин, пов'язаних із рухом державних коштів при здійсненні вказаної діяльності [4, 35].

Таким чином, у досліджуваних відносинах, нам необхідно виділити ті з них, які провадять регулювання грошових фондів, що створюються під час здійснення банківської діяльності: саме ту їх частину, яка має бути зарахована до фінансово-правового регулювання. Необхідно виокремити ті, які мають публічно-правову природу і пов'язані з рухом публічно-грошових фондів.

На нашу думку, у відносинах, що виникають при формуванні банківських резервів, має віддзеркалення їх владно-майновий характер.

Як наголошують автори підручника з фінансового права, предметом фінансового публічно-

правового регулювання є не фінанси загалом як вичерпна сукупність усіх грошових коштів у державі, а тільки публічні фінанси, тобто ті, власником яких є держава і територіальні громади. Саме через це публічний аспект фінансів і відмежовує предмет регулювання, проводить межу між публічними і приватними фінансами [5, 4]. Зазначаючи те, що фінанси як правова категорія можуть розглядатися в двох аспектах: як у широкому (міжгалузевому), так і у вузькому (фінансово-правовому), Л. К. Воронова та А. П. Кучерявенко дотримуються точки зору, що в другому випадку може йтися про публічне значення фінансів, виключно про грошові фонди держави та територіальних громад. Водночас, дослідники стверджують, що фінанси дають змогу державі формувати фонди грошових ресурсів суспільного призначення в централізованій і децентралізованій формі. Під час формування і використання централізованих грошових фондів, держава впливає і на утворення децентралізованих грошових коштів, встановлює і гарантує спеціальні правові режими їх існування [5, 3].

Розвиваючи цю тезу стосовно фондів грошових коштів у формі банківських резервів, зокрема тих, власність яких не переходить до держави, слід зазначити, що держава все-таки встановлює правові засади їх формування (засади примусу) та спеціальний правовий режим їх використання, зокрема і в разі настання неплатоспроможності банку задля задоволення потреб суспільства (зокрема, для недопущення кризи неплатежів та уникнення банкрутства банківської системи країни з усіма негативними наслідками).

Заслужовує на увагу також твердження, що публічно-правове призначення Національного банку реалізується через функції регулювання діяльності грошово-кредитної та банківської системи, ліцензування банківської діяльності, встановлення економічних нормативів, нормотворчості, контролю та нагляду за дотриманням банківського законодавства. Правовідносини між Національним банком та іншими банками будуються на принципах влади та підпорядкування. У цих правовідносинах немає рівних сторін. Але вертикальність заснована не на організаційній, а на функціональній підпорядкованості (регулюванні грошово-кредитної та банківської системи тощо) [6, 23].

Таким чином, вважаємо слушною пропозицію щодо потреби вивчення правової природи банківських резервів та дослідження правовідносин, які виникають при їх створенні та використанні, з метою ймовірного уточнення предмета фінансового права.

1. Орлюк О. П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства. / О. П. Орлюк. – К. : Юрінком Інтер, 2003. – 104 с.
2. Основи адміністративного судочинства та адміністративного права / Навч. посібник / За заг. редакцією Куйбіди Р. О., Шишкіна В. І. – К. : Старий світ, 2006. – 576 с.
3. Ашмарина Е. М. Некоторые аспекты расширения предмета финансового права в Российской Федерации: проблемы и перспективы: монография. / Е. М. Ашмарина. – М. : «Полиграф ОПТ», 2004. – 128 с.
4. Кучерявенко М. До питання про систему фінансового права / М. Кучерявенко // Право України. – 2003. – № 4. – С. 33–37.
5. Воронова Л. К., Кучерявенко Н. П. Финансовое право : Учебное пособие для студентов юридических вузов и факультетов / Л. К. Воронова, Н. П. Кучерявенко. – Харьков : Легас, 2003. – 360 с.
6. Латковська Т. Національний банк України – особливий центральний орган державного управління / Тамара Латковська // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 9. – С. 21–24.

Kravchenko N. G.

THEORETICAL AND LEGAL QUESTIONS OF THE LEGAL REGULATION OF THE RESERVES OF THE BANKING SYSTEM

Author opens a discussion about the possible increase of the field of relations which are the subjects of financial law due to relations that appears during the forming and use bank reserves.

УДК 349.2

Костюк В. Л.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА РОБОТОДАВЦЯ ЗА КЗПП УКРАЇНИ ТА ПРОЕКТУ ТРУДОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті розкрито проблемні аспекти трудової правосуб'єктності роботодавця за трудовим законодавством України та проектом Трудового кодексу України. Звернено увагу на проблеми виникнення та змісту трудової правосуб'єктності роботодавця. Обґрунтовано потребу формування оптимальної моделі трудової правосуб'єктності роботодавця як складової становлення в Україні сучасних ринкових трудових відносин.

Для формування в Україні ринкової моделі трудових відносин роль роботодавця є ключовою. Його діяльність спрямована на наповнення трудових відносин реальним змістом. Слід зазначити, що роботодавець створює нові робочі місця, провадить організацію та створює умови для залучення найманої праці, забезпечує трудові права та соціально-трудова гарантії працівників, а також бере участь у трудових відносинах з трудовим колективом, професійною спільнотою, іншими учасниками. Отже, від того, наскільки у державі будуть створені належні умови для функціонування роботодавця, чітко визначено його правове становище, значною мірою залежить те, наскільки ефективними будуть трудові відносини. А втім, сучасне трудове законодавство України є не достатньо конструктивним стосовно роботодавця. До певної міри це пояснюється тим, що чинний Кодекс законів про працю України (далі – КЗпП України) [1] як і пе-

реважна частина актів трудового законодавства України, ухвалені за радянських часів або у перші роки незалежності держави а тому розраховані на короткострокову перспективу перехідного періоду. У зв'язку з цим, особливої актуальності питанням правового становища роботодавця додає розгляд Верховною Радою України проекту Трудового кодексу України (далі – «проект ТК») [2], ухвалення якого має стати одним із ключових чинників формування сталого правового регулювання в Україні ринкових трудових відносин на основі поєднання інтересів працівника, роботодавця, інших учасників соціального партнерства.

Метою цієї статті є науково-теоретичне дослідження проблемних аспектів правового становища роботодавця у контексті кодифікації трудового законодавства. У юридичній літературі проблемним аспектам правового становища роботодавця приділено увагу у працях таких вче-